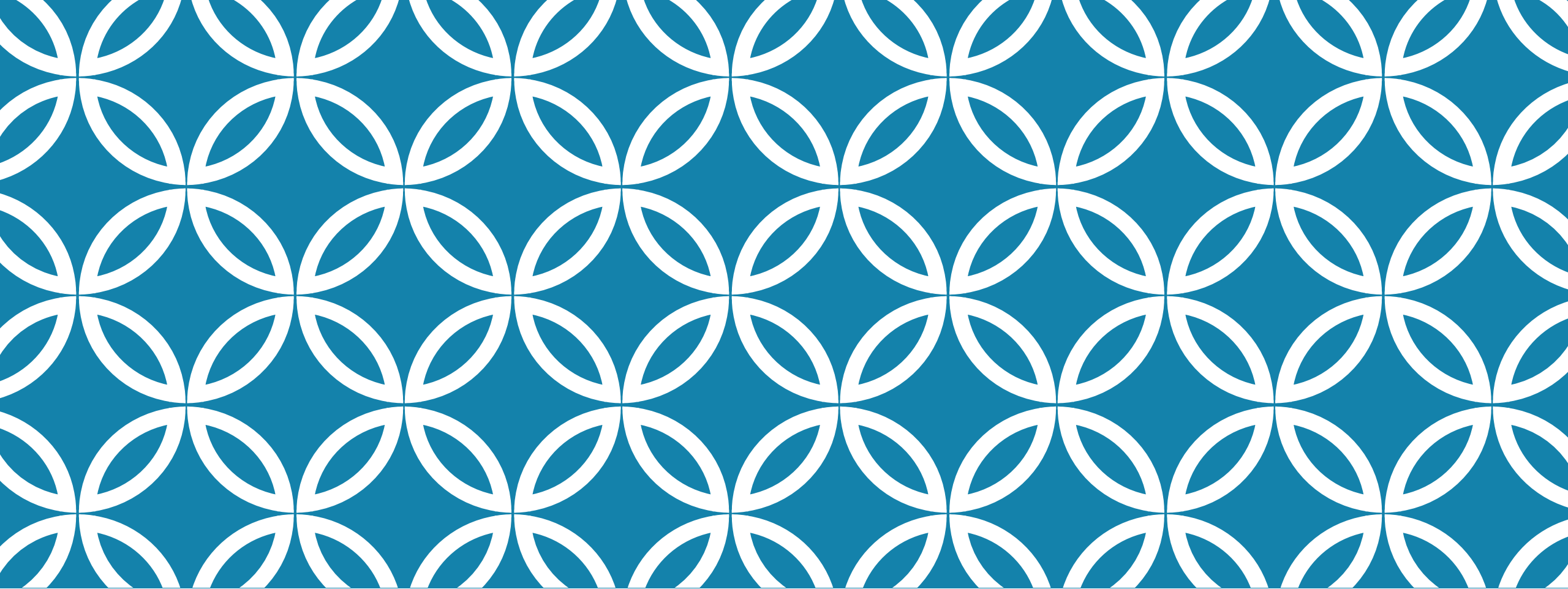

ПАХОДЖАННЕ
БЕЛАРУСКІХ ПРОЗВІШЧАЎ
І ІМЁНАЎ

Імя чалавека – гэта самае жывое слова, бо яно разам з носьбітам ідзе праз увесь яго век, пачынаючы з тых дзён, калі немаўля пачынае асэнсавана гаварыць. Пачынаючы размову пра ўласныя імёны, трэба адзначыць, што яны не перакладаюцца з адной мовы на

Каго з нас не цікавіць, адкуль узялося яго імя, прозвішча, род, назва роднай вёскі, горада? Знайсці правільны адказ на такое пытанне не вельмі проста, хоць цікаvasць не праходзіць, не страчваецца на працягу ўсяго жыцця.

Калі б уласныя імёны захоўвалі лексічнае значэнне, то ў радзе выпадкаў іх былое значэнне не адпавядала б рэальнасці. Асаблівую цікавасць выклікае паходжанне ўласных імёнаў і прозвішчаў. Адны з іх маюць празрыстую ўнутраную форму, паходжанне іх лёгка высвятлецца, асабліва калі яны сугучныя з агульнымі назоўнікамі (а большасць уласных імёнаў – гэта былыя агульныя назвы) або з'яўляюцца складанымі словамі.

**НАДЗЕ
Я
ЛЮБОЎ**

ГІСТОРЫЯ ПАХОДЖАННЯ БЕЛАРУСКІХ ІМЁНАЎ

А зараз прапануем звярнуцца крыху да больш глыбокай гісторыі паходжання беларускіх імёнаў. Першая патрэба ў імені з'явілася тады, калі чалавек навучыўся адрозніваць аднаго ад другога сваіх супляменнікаў, членаў свайго племені, а пасля і іншых, з суседніх плямёнаў.

У старажытных славянскіх плямёнаў было толькі асабістае імя ці больш правільна - мянушка. Бо людзей называлі па нейкім падабенстве з раслінай, свойскай жывёлінай, нават са зверам.

Калі ж адбылося ў Кіеўскай Русі хрышчэнне славян і яны ператварыліся ў праваслаўных, дык і імёнаў адразу прыбавілася. Людзі высокіх саслоўяў, у асноўным князі, баяры, адразу пасля прыняцця хрысціянства мелі звычайна два імені.

Візантыйская царква падарыла ўсходнім славянам не толькі сваю веру ў Бога, а яшчэ шмат назваў святых, чые імёны і даваліся царквой пры хрышчэнні народжаных дзяцей.

Шмат пазычана было імёнаў з лацінскай мовы ў перыяд далучэння Беларусі да Польшчы. Яно ішло праз касцёл, дзе таксама здзяйсняўся абрад хрышчэння.

Пасля далучэння Беларусі да Расіі пачалося аказёньванне імёнаў, прозвішчаў, асабліва калі праводзіліся розныя перапісы, перадзелы зямлі, наборы ў армію. Пры цараванні Пятра 1 удалося забараніць усе нецаркоўныя імёны. Затое шырока пайшло карыстанне, асабліва ў вярхах, нямецкімі, французскімі, англамоўнымі іменамі.

Пасля перамогі Кастрычніка Савецкая ўлада скасавала абавязковасць царкоўных імёнаў, адкрыла настеж вароты для іншамовных запозычанняў і наватвораў.

Сучасныя беларускія імёны - гэта змененыя, трансфармаваныя паводле законаў беларускай фанетыкі і марфалогіі ў асноўным грэчаскія і рымска-каталіцкія імёны. У працах шматлікіх даследчыкаў (этнографай, лінгвістаў, гісторыкаў) адзначаецца, што беларусы здаўна з вялікай адказнасцю адносіліся да выбару імені новароджанага, бо ў свядомасці народаў з імем звязвалі далейшы лёс чалавека, яго шчасце, здароўе ці, наадварот, няшчасце, хваробу.

Самымі высакароднымі жаданнямі жывуць бацькі тады, калі падбіраюць імя свайму нованароджанаму, аднак жа колькі клопатаў і намаганняў сп...

веку апраўдаць г

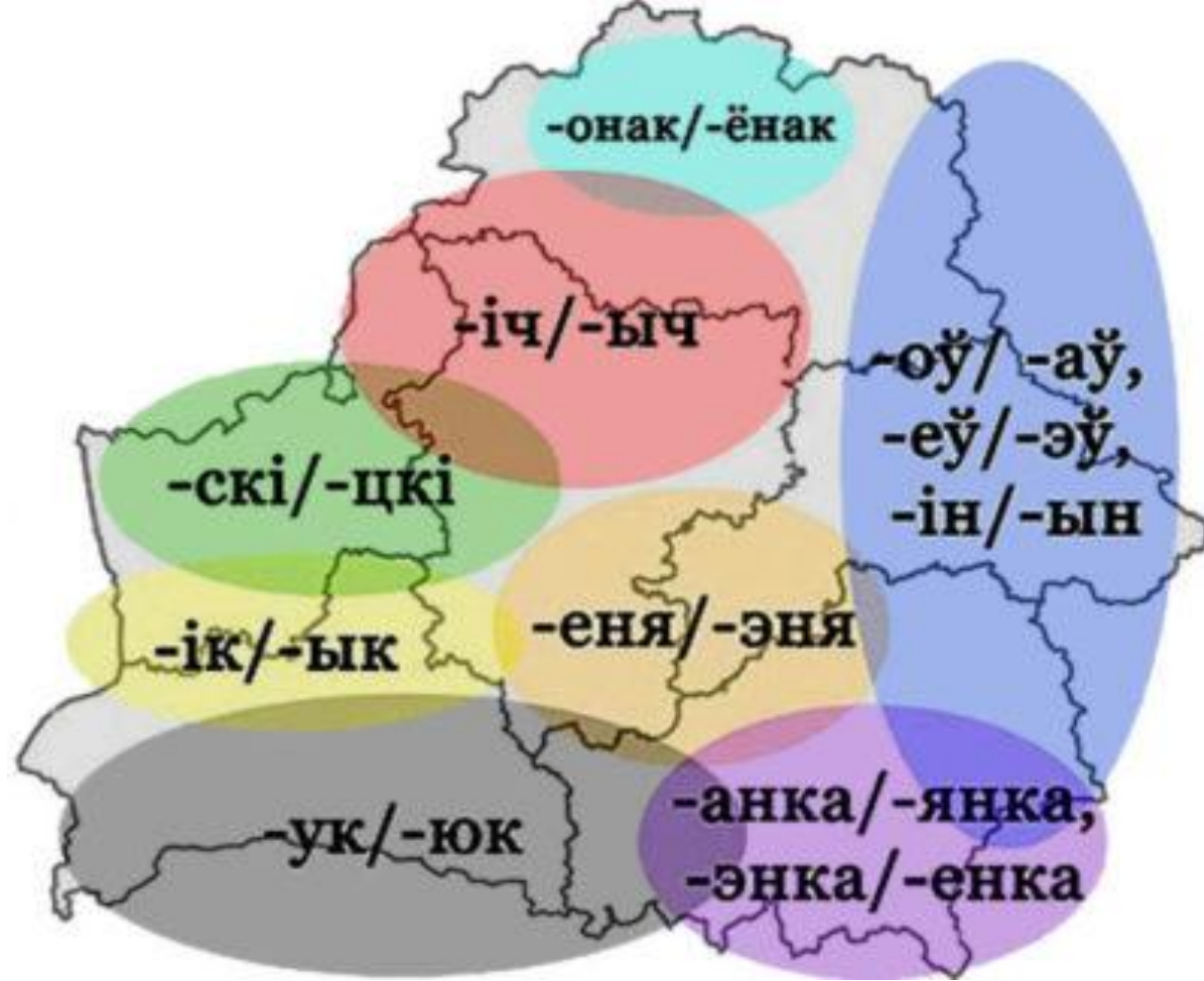
БЕЛАРУСКІЯ ПРОЗВІШЧЫ: ГІСТОРЫЯ ЎЗНІКНЕННЯ

Як мы бачым, гісторыя паходжання імёнаў даволі-такі рознабаковая, і разважаць на гэту тэму можна бясконца, але не менш цікавая гісторыя паходжання прозвішчаў. Трэба адзначыць, што на самой справе з прозвішчамі ўсё значна лягчэй. Гісторыя паходжання прозвішчаў у пачатку свайго развіцця нават мае пэўнае падабенства з гісторыяй паходжання імёнаў.

Першыя прозвішчы з'явіліся як сямейныя мянушкі ў Італіі ў 10-11 стст. На тэрыторыі сучаснай Беларусі прозвішчы ў якасці сямейных мянушак з'явіліся сярод мясцовай шляхты прыкладна з 15 ст. у перыяд ВКЛ. Беларускія прозвішчы на 300 г. старэйшыя за расійскія. У беларусаў спачатку, як ўжо было напісана вышэй, пераважалі імёны- мянушкі, мэтай якіх было найбольш поўна вызначыць асобу чалавека, адпаведна з яго вонкавым выглядам ці характарам. Некаторыя мянушкі даваліся яшчэ і па занятку ці прафесіі чалавека

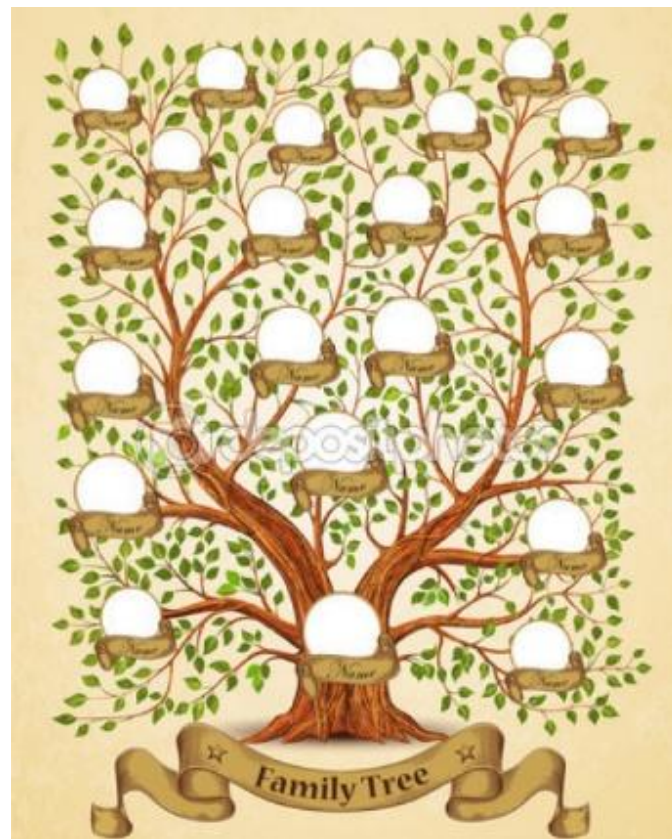
Цікава, што ў часы паганства мянушкі часта выконвалі прафілактычную функцыю: бацькі называлі сваё дзіцяці *Няміл* (г. зн. нямілы), *Нянаш* (г.зн. чужы), *Някрас* (г. зн. непрыгожы), *Касы*, каб падмануць злых духаў, пераканаўшы іх, што перад імі дрэнны чалавек . Называючы дачку Бярозай, бацькі жадалі ёй быць такой жа стройнай, бялявай і прыгожай, называючы сына Дубам, хацелі, каб ён рос моцным і стойкім.

Сустракаюцца і спрадвечна беларускія прозвішчы, утвораныя ад дыялектных слоў. З прозвішча нават можна здагадацца, што перад вамі карэнны беларус: суфіксы **-анак\ -ёнак** з'яўляюцца тыпова беларускімі. Прозвішчы на **-еня/-эня** (накшталт *Федасеня, Ляўчэня, Крупеня, Герасіменя*) таксама ўласцівыя толькі беларусам.

Значная частка прозвішчаў беларусаў утворана ад імёнаў: *Андрэеў, Ціханаў, Сяргееў*. На другім месцы паводле папулярнасці ў Беларусі прозвішчы на **-скі/ -цкі**: *Азёрскі, Залескі*. Яны больш за ўсё распаўсюджаны ў Гарадзенскай, Мінскай і заходняй частцы Віцебскай вобласці – большасць такіх прозвішчаў утвораныя ад географічных назваў. Самыя папулярныя ў Беларусі прозвішчы на **-оў/-ёў, -ін/-ын**:

Ведаць вытокі сваёй радаводнай трэба кожнаму чалавеку хоць прыблізна. Вось чаму да катэгорыі жывога слова трэба аднесці паходжанне прозвішча чалавека, якое ў значнай ступені пралівае святло на вытокі роду кожнай сям'і і прымушае задумацца над асабістай гісторыяй і тымі нябачнымі павезямі, якія нітуюць яе з гісторыяй грамадства.

ЗАКЛЮЧЭННЕ

Антрапанімічныя знакі, якімі з'яўляюцца імёны і прозвішчы, мянушкі, гэта не толькі моўныя катэгорыі, але і сацыяльныя адмеціны жыцця грамадства. Узаемадзеючы, яеы ствараюць жывое сведчанне часу, таго, што мінула, што ідзе сёння. Як пабагацелі б мы, каб больш даследавалі паходжанне беларускіх імёнаў і прозвішчаў, традыцыйных мянушак, усяго народнага іменаслоўя, каб мелі, нарэшцэ, поўны сбор антропонімаў, носьбіты якіх живуць на Беларусі і з'яўляюцца жывым помнікам.